

העם

נשיא של עמך

אלוהים לא תקלל, ונשיא בעמך לא תאורל

מחוקק התורה, שקבע כלל זה, התכוון לסוג מסויים של נשיאים: אדם נעלה מן העדה, הנושא את דברו אל העם. השבוע, לא היה דרוש שום חוק כדי לאסור על הימנים לארור (היינו, לקלל מלשון "ארור") את המועמד. כי הוא היה נשיא מסוג א.ו.ר. מועמד אחר. לפני חמש שנים היה ספק רב מי ייבחר בתור נשיא ישראל. דויד בן-גוריון שיחק עם הרעיון להציע את התפקיד הרם לאלברט איינשטיין, אדם שהיה גאון במדע וילד תמים במדיניות. כל מפלגת גדולה העמידה מועמד משלה. כמעט ברצף האחרון הסכימה מפא"י להציע את יצחק בן-צבי.

השבוע לא זיהתה התוצאה מוטלת אף לרגע בספק. תוך חמש שנים, בהן גילה

הנשיא

סמל בלב העם

כשרון רב שלא להסתכן בשום ענין הישגיו במחלוקת, התחבב בן-צבי במידה מכי רעת על לב ההמונים. אפילו עסקניה-מפיגות היו מסוגלים להתאחד מסביבו, מי אחר שטוים תצביב או יתרון כלכלי אחר אינו תלוי בנשיא.

סמל בלב העם. אין כמעט מדינה בעולם בה משוללת משרת הנשיא עד כדי כך כל תוכן פוליטי. בארצות-הברית הנשיא הוא גם ראש-המשלה, בעל סמכויות כמעט דיקטטוריות בשטח הביצוע. בצרפת ובאיטליה מתערב הנשיא לא פעם בעניינים שוטפים, וישב ראש בשיבות חשובות של המשלה. ובשעת משבר ממשלתי יכול להיבחר לו תפקיד מכריע בבחירת ראש-משלה. אולם בישראל, בה אין משרבים ממשל-חיים אמיתיים ובה נבחרים ראש-המשלה על-ידי דויד בן-גוריון, מוגבל תפקיד הנשיא לייצוג סמלי. יצחק בן-צבי עמד בראש הצלחה בתפקיד זה. העם, שביקש בלב סמל שילכד את כל שכבות האוכלוסיה, מצא את סיפוקו בדמות האדם הצנוע, חסר השחצנות הריטורית. אין הוא "נשיא בי-עמך", אלא "נשיא של עמך".

בחירתו מחדש של יצחק בן-צבי, בן ה-73, ליד פולטאבה האוקראינית, היתה השבוע כמעט ענין שבשיגרה.

מפלגות

בן-הברית האבוד

בתוך המסכת הרצינית של בחירת נשיא ישראל (ראה לעיל) השתרבבה קומדיה קטנה. נפשיתיה: עסקני תנועת-חרות. הבעיה שעמדה מלכתחילה בפני עסקנים אלה היתה: כיצד לנהוג בשעת ההצבעה.

* טכאן המלה "נשיא" - האיש הנושא את דבריו לקהל, כסו, נגיד, חמגיד את זבדו לעם.

הם ידעו כי יצחק בן-צבי פוטולרי. הם ידעו שלשום מועמד אחר אין סיכוי להיבחר. אולם תנועת-החרות היא מפלגה פוליטית. כמה ממנהיגיה טענו, בצדק, שהנשיא חופס משרה מדינית, ולגבי בחירתו חייבים להכריע שיקולים מדיניים, לא אישיים. הפשרה שהושגה: יוצע לנשיא לפרוש רשמית מן מפא"י, ואז יצביעו אנשי חרות למענו.

משלחת נשלחה בשקט לנשיא, כדי למשש את הדופק. הוא קיבל אותה בסבר פנים יפות, הגיש לה פעמיים קפה, השיב שעליו להימלך בדעתו. חברי המשלחת חזרו צוה-לים, אמרו לחבריהם שיש סיכוי לקבלת תביעתם. התוצאה: חברי התנועה החלו להפיץ ברבים את החלטתם, כך שלא יכלו לסגת כאשר נתקלה תשובת הנשיא: לא.

נשיא, לא נשיא. אילו התיחסה התנועה ברצינות לענין, עמד לפניה פתרון של כבוד: הצגת מועמדותו של מנחם בגין. אולם בגין לא רצה להציג את מועמדותו בהפגנה חסרת-סיכויים, שיגר לתנועתו מיב-רק כהול מרומסאפריקה. בו דרש להצביע בעד בן-צבי. אך מרכז התנועה כבר לא יכול היה להיסוג. בחפשו מועמד כל שהוא, שלא יהיה מגוחך לגמרי, מצא דמות בלתי-מוכרת לקהל הרחב: מתרגם הקוראן לעברית, נשיא לשכת בני-בית פרופסור יוסף יואל ריבלין, יליד ירושלים, שהסכים להצגת מועמדותו נגד המזרחן בן-צבי, אחיו בלשכת בני-בית.

אחד מראשי בני-בית הוא אליעזר ארגוב, פקיד הסוכנות ועסקן מפא"י. הוא כינס את ראשי הלשכה, הטיף להם מוסר: תפקיד בני-בית לאחד את הלכבות, לא לפצלם. אולם ריבלין, שהופיע לישיבה זו, הקדים תרופה למכה: כנשיא הלשכה הודיע ש-יותר על מועמדותו לנשיאות המדינה.

מנהיגי תנועת-החרות ישבו בכנסת, כשי הגיעה לאזניהם הבשורה המדהימה כי מועדום לא רק התפטר, אלא גם קרא לבחירת יצחק בן-צבי פה אחד. עתה עמדו במצב מגוחך לגמרי. הם הלכו בדרך היחידה שנותן רה להם: יחד עם ח"כי מקי"י ואגודת-ישראל, הכניסו למעטפותיהם פתקים לבנים.

דת

הקול קול יעקב

יעקב הלפרן, יהודי בעל קומה ענקית וזקן אימתני, חובב פרסומת לא פחות מבנו, השיריאי חבש-הכפייה רפאל הלפרן. אולם בעד מר ישראל הבן מתגושש עם הגויים, מעדיף אביו להתגושש עם יהודים אדוקים.

במשך שנים ארוכות ניהל הלפרן מערכה עם חברה קדישא בתל-אביב, עד שהצלח לקבל מידי האנגלים רישיון להקמת בית-קברות פרטי בנכרונ-מאיר, בית-הקברות לשומרי-שבת, שהוא עסק מסחרי פרח (העוגט הזה 973). אולם לאחרונה החליט הלפרן לעשות את המזח לאנשים חיים. הוא הכריז מלחמת-יחיד על הרבנות הראשית.

תחת להסתפק בקבורת שומרי-השבת, ניגש עתה לקבור את מחללי-השבת. "עד מתי תחשש?" ישראל גרישים מאד לכל ביקורת על שא-גנותם בעניני דת. לכן נהגו השבוע לקרוא בהמודיע, יומון אג-הישראל, מודעת-ענק של הענק מבני-ברק, המכריז עליהם מלחמה. שאל הלפרן, באותיות רבות: הידוע לי רבנים כי אוניות ישראל מפליגות בשבת? מדוע לא יוטל עליהן חרם, ויאסר על יהודים דתיים להפליג בהן? — "עד מתי תחשש?" ליהודי אדוק מותר להפליג בשבת באניה המופעלת בידי גויים, אינו שיתף לחילול השבת.

ימא-רשבת. אולם הרין שונה לגבי אוניה יהודית, המופעלת בידי ימאים יהודים. יהודי הנוסע בה, הריהו שותף לחילול שבת. הפתרון: העלאת צוות גוי על האוניה, שיפעיל את האוניה לבדו במשך 24 שעות או עצירת האוניה עד צאת הכוכבים. שני הפתרונות אינם בני-ביצוע. הפתרון הראשון היה מוסר את ציהסוחר הלאומי ליד זרים, דבר בעל תוצאות בטחוניות חמורות השני היה גותן לחברות זרות יתרון עצום על חברות ישראליות.

הרבנים הראשיים יודעים זאת, לא גילו רצון להיכנס לחרם נוסף, אחרי שנכשל היחרם על מפעל-הניר והמשקים מגדלי-החזיר. אולם בארץ די ביה די אחד, בעל קול רם, כדי להכריח את כל היהדות לצאת למירוץ מסורף על כתר הצלת הדת. קולו של יעקב הלפרן יגיע רחוק.

* כפי שנהגו הימאים יחודיים הרבים בימי הביניים, לפי המקורות הערביים.

במלאת שנה למיבצע, כבר נכנסה מערכת

מיבצע סיני

הסקירה המתומצתת בעמודים אלה הופיעה לפני שלושה חדשים ב"מיליטארי רביו", הבטאון הרשמי של בית-הספר לסיקור ומטה של המפ"ל האמריקאי. מחברה, ברנארד פאל, צרפתי-לשעבר שהפך אמריקאי, רכש לו שם כפרשן מלחמת הודרסון. הסקירה כתובה בצורה אובייקטיבית, תוך אהדה אישית ניכרת לצי הירשלאי, ותחשבת לסיכום המקצועי הרציני והמוסמך ביותר שפורסם עד כה בעולם על מיבצע-קדש, למרות אירדוקים מסויימים. במלאת שנה למיבצע, ימצאו החיילים ואנשי-המילואים שהשתתפו בו ענין רב בסיכום זה, הכוחן את המיבצע בעיניים זרות.

מרות ההודעות המפוצצות של המנהיגים והעתונות המצררים, נראה שלא תוכננה התקפה מצרית על ישראל בעתיד הקרוב. מקורות בלתי-תלויים רבים מסכימים לטענה המצרית, שמאז הלאמת התעלה ביולי 1956 הוצאו הכוחות המצררים בקצב גובר והולך מתוך חצי-האי סיני, כדי לקדם פני התקפה בריטית-צרפתית.

היו שטענו כי כמות המחסנים המצררים שנלכדו על-ידי צה"ל בסניו משמשת הוכחה לכונה התוקפנית של הצבא המצרי. אולם אפילו מקורות האוהדים את ישראל קבעו מאז שהציור לא עלה על הצרכים של צבא בן 80 אלף חיילים. זה היה גודל הכוח שהוחזק בדרך כלל כחיל-משמר ליד הגבול, עד שעבר אל-גנצר הוציא את מרבית כוחותיו מסיני. המצרים עצמם טוענים כי היה צורך במלאי גדול כזה, מפני ששום דרכי-תחבורה מתאימות אינן חוצות את התעלה. בשעת התקפה על מצרים יכול היה חיל-אחירי אויב לנתק את תנועת האספקה ממצרים לסיני. לכן הוכן מראש מלאי שהצבא הקרבי במקום יכול היה להשתמש בו בשעת-הצורך.

וזהו טענה בת-ערך. אולם היא לא מסבירה מדוע הוחסן המלאי בקירבה כה רבה לגבול, אם לא נועד לצייד צבא המתכוונן לזנק קדימה.

(להלן מסביר המחבר מדוע ראתה ישראל את עצמה נתונה בסכנה, לפרות שלא חיתח צפויה לה שום התקפה מיידית. הוא מקבל במידה רבה את הטענות הישראליות).

המערך המצרי

אין כמעט שום ויכוח על גודל הכוחות של ישראל שהשתתפו במיבצע. לעומת זאת אין הסכמה על גודל הכוחות המצררים שהופעלו. לפי אומדנה אמריקאית, מנו הכוחות המצררים כסיני ביום ההתקפה כ-30 אלף איש. גנרל דיין, המפקד העליון הישראלי, אמד את מספר החיילים המצררים ב-40 אלף, מספר שכולל כפי הנראה את התגבורת שורמה לסיני ביום הראשון והשני של המיבצע.

לפי הגירסה המצרית, כפי שבוסאה במאמר ארוך של הנשיא גמאל עבד אל-נאצר בשבועון אחרי-הטעה, מנו הכוחות המצררים כסיני רק ששה גדודים, שרוכזו בשלוש קבוצות במשולש אל-עריש-רפיח-אבו-עגילה, בתוספת גדוד משוריין וכוחות המטה והשרותים באל-עריש עצמה, וחילות-מצב קטנים יותר בכמה מנאות-המדבר במדבר. ליד שארם אל-שייך וראס-נאצרי חנה "כוח-יסרף" מיוחד, שמנה כשני גדודים.

המקורות הישראליים, וגם בלתי-תלויים, כופרים בגירסה זו. נראה כי המערך המצרי ביום ההתקפה היה כלהלן: הדיביזיה השלישית של חיל-הרגלים (שלוש חטיבות-רגלים וכוח ניד) באזור אבו-עגילה-אל-עריש; הדיביזיה השמינית (חטיבה של הצבא הסדיר וחטיבה של הצבא הפלסטיני ויחידות של פידאיון) ברצועת-עזה מצפון לרפיח.

חוק מזה חנו במקומות שונים משניים עד ארבעה גדודים של משמר-הגבול, עם גייסות משוריינים וחולים. יחידות-סיור על גמלים מילאו תפקיד בעל-ערך לפחות במקרה אחד. הכוחות באזור שארם-אל-שייך היו כפי שכבר צוין.

חטיבה משוריינת, מצוידת ב-70 טנקים ס-34 מתוצרת סובייטית, היתה מוכנה להפעלה כמעט מיידית בצפון-מרכז סיני. מאחורי כוחות אלה עמדו בצררים: שתי דיביזיות של רגלים, חטיבה משוריינת באזור התעלה, דיביזיה משוריינת באזור קאהיר, גודד מוצנח אחד.

חיל-האחיר המצרי מנה, לפי האומדנה: 130 סילוים מדגם האמפיר ומיסיאור, 90 עד 125 מטוסי-קרב מיג-15, 10 עד 12 מטוסי-קרב מיג-17, 50 מפציצים איל-28, 20 עד 40 מטוסי-תובלה.

הבעיה המצרית

מבחינה טאקטית עמדה לפני המפקד המצרי בסניו ברירה קשה. אם נקבל את המספרים המצררים או את המספרים הלא-מצררים, ברור כי הכוחות המצררים בסניו לא היו מספיקים כדי לעמוד בפני התקפה ישראלית נמרצת, כי כוחות אלה היו מפורזים במרחב העצום של המדבר, ועיקר הכוחות חנו בכיס, בפניה הצפונית, שם הומינו ממש כיתור ישראלי.

מאידך לא יכול היה גמאל עבד אל-נאצר להרשות לעצמו מבחינה פוליטית, להספיר את רוב חצי-האי ואת רצועת-עזה. כך התחייבו המצררים מראש להגנה נוקשה.

משלחת של מומחים צבאיים גרמניים הוזחרה בפירוש מפני שיטה זו. הם יעצו למצרים, על סמך הנסיון של מלחמת-העולם הראשונה באזור זה, להגן על תעלת-סואץ לאורך רכס הנמצא כ-50 קילומטרים ממזרח לתעלה.

היותור מראש על חופש-הפעולה חרף את דינה של ההגנה המצרית במיבצע-סיני.

המערך הישראלי

כוחות הישראליים לא הגיעו לעליונות המספרית הנחשבת, כרגיל, כדרושה לצורך התקפה. עד כה לא פירסם שום מקור ישראלי או מערבי את מערך-הכוחות המדויק של צה"ל. אולם במרס 1957 פירסם צה"ל תזכיר שפירט את מיבנה האוגדות השונות, ומנה את החטיבות שהשתתפו במיבצע, מבלי לנקוב בזהותן. לעומת זאת פירסם עבד אל-נאצר במאמרו את מספריהם היחידים של הכוחות הישראליים. מאחר שהמערך המפורט במאמרו מתאים בדיוק למערך שפורסם על-ידי צה"ל, אנו יכולים להניח כי מספריו מדויקים. לפי מירוש זה, השתתפו במערכת-סיני הכוחות הישראליים הבאים:

- כוחי-משימה שכלל חטיבת-שריון ושתי חטיבות חי"ר, שפעל ברצועת-עזה.
- כוחי-משימה שכלל חטיבת-שריון ושתי חטיבות-רגלים, שיצא מניצנה לכיוון איסמאעליה.
- חטיבת החי"ר המוצנח שסרצה לעבר נחל, כדי להצטרף לגדוד-הצנחנים שהוצנח לפני מעבר המיטלה.